

XII. КЛАВДИЙ КЛАВДИАН

Клавдиан (Claudius Claudianus) е последният значителен представител на античната поезия. Той писал и на гръцки, и на латински. Голям майстор на стиха, Клавдиан прославя единството на римския свят, неговото бележито минало и предвикава вечност на Рим. Като произведения обаче от епохата на криза и упадък творбите му не се отличават с дълбоко идейно съдържание. Характерни за тях са преди всичко природните описания и реторично похвалните прослави на миналото на Римската империя.

Роден в последните десетилетия на IV в. в Александрия, той идва в 395 г. в Рим и накърно бива приобщен към придворните кръгове. Неговите похвални стихове и възторжени хвалебствия към Стилихон му осигуряват покровителството на най-могъщия човек в Западната римска империя. Той се издига като пръв придворен поет. Между 400—402 г. получил ранг патриций и честта да му бъде поставена статуя на форума. Последните сведения за живота му стигат до 404 г. Вероятно е починал накърно, и то твърде млад.

Като последовател на Александрийската школа с нейната митологическа ученост той е писал многообразни идилии, епиграми, поеми с богато митическо съдържание.

За историята особена стойност имат неговите творби с историческа тематика. Това са редица поеми и хвалебствия за Стилихон, Хонорий, или пък остронападателни стихове против първите хора на източния двор — Руфин и Евтропий: За консулството на Стилихон, Полентийската война, За шестото консулство на Хонорий, Срещу Руфин, Срещу Евтропий и др.

Всички тия поеми съдържат богат исторически материал и въпреки своя панегиричен или остронападателен тон и своята поетично-митологическа украса, установено е, че авторът предава много точно и вярно отделните факти и събития. Ето защо тия поеми са първостепенен исторически извор за периода 395—404 г.

Тъй като редица от събитията през тази епоха са се развили в Илирик и Тракия, във връзка с действията на готите и борбите между Стилихон, Аларих, Руфин, то много сведения у Клавдиан са важен извор за балканските земи от тия години. Трябва да се отбележи обаче, че що се отнася до споменатите особености на природата в Тракия, то тук Клавдиан е отразил съществуващите в римската литература шаблонни представи за нея.

Отделните съчинения на Клавдиан са запазени в много ръкописи. По-важни от тях са: Cod. Vaticanus, 2809 membr. (V), от XI в.; Cod. Bruxellensis, 5381 (C), от XI в.; Cod. Ambrosianus S 66 sup. membr. (A), от XV в.

ИЗДАНИЯ: *Claudii Claudiani Carmina*, recensuit Theodorus Birt, MGH AA, X, Berolini 1892. Преведените тук откъси са дадени по това издание.

КНИЖНИНА: Volmer, *Claudius Claudianus*, PWRE, III, кол. 2652—2660. — W. S. Teuffel's Geschichte der römischen Literatur, bearbeitet von W. Kroll und F. Skutsch, III, VI Aufl., Leipzig-Berlin 1913, стр. 356—361. — L. Schmidt, Geschichte der deutschen Stämme. Die Ostgermanen, II Aufl., München 1934. — E. Démougeot, De l'unité à la division de l'Empire Romain, Paris 1951. — И. М. Троцкий, История античной литературы, II изд., Москва-Ленинград 1951, стр. 489. — Хр. М. Данов, Към историческия облик на древна Тракия, II, ГСУИФФ, XIII, 1946/47, стр. 66—67.

CLAUDII CLAUDIANI

КЛАВДИЙ КЛАВДИАН

CARMINA

ПОЕМИ

I. De barbaris in Rufini exercitu militantibus

III, 305—341.

Sic avidus praedo iam non per singula
saevit.
Sed sceptris inferre minas omniq[ue] perempto
Milite Romanas ardet prosternere vires
Iamque Getas Histrumque movet Scythi-
amque receptat
Auxilio traditque suas hostilibus armis
Relliq[ui]as. Mixtis descendit Sarmata Dacis
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Massagetes caesamque bibens Maeotin
Alanus
Membraque qui ferro gaudet pinxit Ge-
lonus,
Rufino collecta manus. Vetat ille domari
Innectitque moras et congrua tempora dif-
fert.
Nam tua cum Geticas stravisset dextra
catervas,
ulta ducis socii letum, parsque una maneret
Debilior facilisque capi, tunc impius ille

1. Варвари служат във войската на Руфин

III, 305—341. Така този алчен разбойник¹ вече не свирепствува само срещу отделни неща, но той гори от желание да заплаши трона и да сломи римската моц, като унищожи напълно войската. И той вече раздвижва гетите и Истър, приема в своя помощ Скития и предава на вражеските воинци това, което му е останало. Слиза вече сарматът заедно с дакиеца и дръзкия масагет, който наранява конете, за да пие кръвта им, и алана, който пие вода, като счува леда на Меотида, и гелона, който се радва, че е нарисувал тялото си със желязо. От всичко това е събрана войската на Руфин. Той забранява те да бъдат усмирявани, бави се и отлага благоприятния момент. И наистина, когато твоята² десница беше разбила гетските тълпи, като отмъсти за смъртта на вожда³, твой съюзник, и оставаше една по-слаба част, която можеше лесно да бъде пле-

¹ Отнася се до Флавий Руфин, една от най-изтъкнатите политически личности в източната част на Римската империя, който при Теодосий I и Аркадий (между 382 и 27. XI. 395 г., когато бил убит) заемал поста пръв министър. В дадения тук откъс е намерил отражение пуснатия от Руфиновите противници слух, че уж той бил предизвикал варварските нападения над държавата. Срв. Seek, *Rufinus*, PWRE, I A, кол. 1189—1193, п. 23. ² Сиреч десницата на Стилихон. Стилихон е пръв министър на западноримския император Хонорий. По произход вандал, той играл голяма роля в политическия живот на Римската империя точно по време на нейното разделяне, за което и сам допринесъл. Проявил се и като способен пълководец. Бил убит през 408 г. Срв. Démougeot, *De l'unité*. ³ Под „вожда“ се разбира началникът на войските в Тракия Промот. В 386 г. той осуетил опита на остготите да преминат в Тракия. Вж. стр. 200, бел. 4. В 391 г., водейки борба с бастарните, той бил убит с измама от тях (вж. Zos. IV, 51). Стилихон успял по-късно да нанесе такова тежко поражение на тия бастарни, че след това вече те не могли да се съзвземат. Срв. Démougeot, *De l'unité* стр. 115, 136.

Proditor imperii coniuratusque Getarum
 Distulit instantes eluso principe pugnas
 Hunorum latus opem, quos affore bello
 Norat et invisis mox se coniungere castris.
 Est genus extremos Scythiae vergen-
 tis in ortus
 Trans gelidum Tanain, quo non animosius
 ullum
 Arctos alit. Turpes habitus obscaenaque
 visu
 Corpora; mens duro nunquam cessura la-
 bori:
 Praeda cibus, vitanda Ceres frontemque
 secari
 Ludus et occisos pulchrum iurare parentes.
 Nec plus nubigenas duplex natura biformes
 Cognatis aptavit equis: acerrima nullo
 Ordine mobilitas insperatique recursus.
 Quos tamen impavidus contra spumantis
 ad Hebri
 Tendis aquas, sic ante tubas aciemque pre-
 catus:
 „Mavors, nubifero seu tu procumbis in
 Haemo
 Seu te cana gelu Rhodope seu remige Medo
 Sollicitatus Athos seu caligantia nigris
 Ilicibus Pangaea tenent, accingere mecum
 Et Thracas defende tuos. Si laetior adsit
 Gloria vestita spoliis donabere queru“.
 Audiit illa pater scopulisque nivalibus
 Haemi
 Surgit et hortatur celeres clamore mini-
 stros. (pp. 29—31).

III, 349—353.

Sic fatus campo insiluit lateque fugatas
 Hinc Stilicho turmas, illinc Gradius agebat
 Et clipeis et mole pares; stat cassis utrique
 Sidereis hirsuta iubis loricaque cursu
 Aestuat et largo saturatur vulnere cornus.
 (p. 31).

нена, тогава оня безчестен предател¹
 на империята и съзаклятник с гетите
 отложи предстоящите битки, като измами
 императора², че ще докара подкрепата
 на хуните, за които знаеше, че ще уча-
 ствуват във войната и че скоро ще се
 присъединят към вражеските лагери.

Има един народ³ в Скития, която
 се простира до крайния изток, отвъд
 студения Танаис, народ, по-смел от ко-
 гото северът не е отглеждал. Външи-
 ният вид на тия хора е грозен, телата
 им — отвратителни за гледане. Духът
 им никога не отстъпва на сурови изпита-
 тия. Храната си доставят с грабеж,
 отбягват даровете на Церера⁴ и за-
 тях е шега да си разрязват челото и е
 славно да се кълнат в убитите си ро-
 дители. Дори двойната природа не е
 свързвала по-добре със сродните им
 коне двуобразните кентаври: най-бърза
 подвижност без всянакъв ред и неочак-
 вани връщания. Все пак ти⁵ се отправяш
 безстрашно срещу такива врагове при
 пенестите води на Хебър и преди да
 засвирят тръбите за битка, се помоли
 така: „Марсе⁶, било че ти лежиш на
 облаконосния Хемус, или пък пребива-
 ваш на побелялата от студ Родопа, или
 на обезпокоения от мидийския гребец
 Атон⁷, или на потъмнелия от черни дъ-
 бове Пангей⁸, въоръжи се заедно с мен
 и защити своите траки. Ако славата ми
 се усмихне, ще бъдеш надарен с дъб,
 покрит с плячка“.

Чу бащата⁹ това, вдигна се от по-
 критите със сняг канари на Хемус и с
 вик насырчи бързите си служители.

III, 349—353. Казвайки това, той скочи
 в полето и от една страна Стилихон, от
 друга Градив¹⁰ с еднакво тежки щи-
 тове гонеха пръснатите нашироко дру-
 жини. И двамата носеха шлемове с бле-
 стящ гребен; ризниците им се сгорещя-
 ваха от тичане и копието им се наси-
 щаше с дълбоки рани.

¹ Сиреч Руфин. ² Имп. Теодосий I. ³ Касае се за хуните. Вж. стр. 109, бел. 3. ⁴ Це-
 рера, гръцката Деметра, е богиня на земеделието. ⁵ Сиреч Стилихон. Това са събития
 земеделие. ⁶ Сиреч Стилихон. Това са събития от 391 г. Вж. стр. 199, 201 бел. 3, 1. ⁷ Прави се намек за преминаването на персийската флота през
 Халкидическия полуостров по време на гръко-персийските войни. Срв. *Att. Marc.*, XXXI 4, 7 (тук
 стр. 163). ⁸ Пангей е дн. Пърнарадаг (Кушница), планина в Орфанския залив. ⁹ Сиреч Марс.
¹⁰ Градив е епитет на Марс.

*2. Thracia et Illyricum a barbaris
devastantur*

V, 22—28.

Haec fatus ventis veluti si frena resolvat
Aeolus, abrupto gentes sic obice fudit
Laxavitque viam bellis et, ne qua maneret
Immunis regio, cladem divisit in orbem
Disposuitque nefas. Alii per terga ferocis
Danuvii solidata ruunt expertaque remos
Frangunt stagna rotis; (p. 35).

V, 36—53.

Geticis Europa catervis
Ludibrio praedaeque datur frondentis ad
usque Dalmatiae fines: omnis quae mobile Ponti
Aequor et Adriacas tellus interiacet undas
Squalet inops pecudum, nullis habitata co-
lonis
Instar anhelantis Libyae, quae torrida sem-
per
Solibus humano nescit mansuescere cultu.
Thessalus ardet ager; reticet pastore fugato
Pelion; Emathias ignis populatur aristas.
Nam plaga Pannoniae miserandaque moenia
Thracum
Arvaque Mysorum^a iam nulli flebile damnum,
Sed cursus sollemnis erat campusque furori
Expositus, sensumque malis detraxerat usus.
Eheu quam brevibus pereunt ingentia causis!
Imperium tanto quaesitum sanguine, tanto
Servatum, quod mille ducum peperere la-
bores,
Quod tantis Romana manus contexuit annis,
Proditor unus iners angusto tempore ver-
tit. (pp. 35—36).

V, 156—162.

Quascumque paravit
Hic Augustus opes et quas post bella re-
cepit,
Solus habet, possessa semel nec reddere
curat.

a) mysorum VA, misorum φ, Moesorum exc. Laeti.

2. Варвари опустошават Илирик и Тракия

V, 22—28. След тия думи, както Еол¹ би отпуснал юздите на ветровете, така и Руфин, премахвайки преградата, позволи племена да нахлюят² и отвори път за войни, и за да не остане някаква област незасегната, той раздели и разпредели опустошенията и престъпленията по целия свят. Едни се втурват по втвърдения гръб на сировия Дунав и чупят с колите си водите, които по-рано познавали веслата им.

V, 36—53. Европа чак до земите на гористата Далмация е отдадена като плячка и подигравка на гетските тълпи³: цялата земя, която се простира между непостоянните води на Понта и вълните на Адриатическо море, пустее, лишена от добитък, необитавана от никакви колони, също като задъхващата се от горещина Либия, която, изсушавана непрекъснато от слънцето, не може да свикне на обработване от човешка ръка. Гори тесалийската земя; мълчи Пелион⁴, понеже са пропъдени овчарите; огън опустошава нивите на Ематия⁵. Областта Панония, крепостите на траките, които заслужават съжаление, и полята на мизите не предизвикват вече сълзи у никого — нахлюването ставаше ежегодно, полята бяха изложени на опустошения и навикът бе притъпил чувството ни за нещастие. Уви! Какви големи неща се унищожават за кратко време! Държавата, изградена и запазена с толкова много кръв, която бе създадена с усилията на хиляди вождове, която римската ръка беше закриляла в продължение на толкова години, бе съборена за кратко време от един предател и негодник⁶.

V, 156—162. Всичките богатства, които този император Хонорий⁷ събра и които получи след войните, той⁸ единствен ги притежава. И веднъж придобити, не се грижи да ги връща. И,

¹ Еол е гръцки бог на ветровете. ² Касае се за нахлюването на варварски племена, между които имало и немалко хуни, в Тракия и през кавказките проходи в Мала Азия, Армения, дори до Сирия, непосредствено след смъртта на Теодосий I (395). Срв. Stein, Geschichte I, стр. 349—350. ³ Клавдиан има пред вид нахлювания на варварски племена в Панония и Тракия през 394—395 г. ⁴ Пелион е планина в Тесалия. ⁵ Ематия е митологично име на Македония. ⁶ Намек за действията на Руфин. Вж. стр. 192, бел. 1. Клавдиан е изразител на настроенията на противниците на Руфин. ⁷ Имп. Хонорий (395—423). ⁸ Сиреч Стилихон (вж. стр. 192, бел. 2). Откъсът представя реч, която произнася Руфин, един от враговете на Стилихон.

Scilicet ille quidem tranquilla pace fruetur;
Nos premat obsidio. Quid partem invadere
temptat?
Deserat Illyricos fines; Eoa remittat
Agmina; (p. 40).

V, 199—202.
Dubios anceps sententia volvit
Eventus: peragat pugnas an fortia coepita
Deserat? Illyricis ardet succurrere damnis;
Praeceptis obstarre timet. (p. 41).

3. *Exercitus Romanus via Egnatia Heracleam pervenit*

V, 278—280.
Tristior Haemoniis miles digressus ab
oris
Tangebat Macetum^a fines murosque subibat,
Thessalonica, tuos. (p. 44).

V, 289—292.
Aequalis tantam tenuit constantia turbam
Et fuit arcum populo. Percurritur Hebrus^b,
Deseritur Rhodope Thracumque per ardua
tendunt
Donec ad Herculei perventum nominis ur-
bem (pp. 44—45).

4. *De damnis Illyrico illatis*

XV, 311—313.
Debueras etiam fraternis obvius ire
Hostibus, ille tuis. Quae gens, quis Rhenus
et Hister
Vos opibus iunctos conspirantesque tulis-
set? (p. 65).

a) macetum *EVC*, macedum *φ.* b) hēmus *Em*, Aemus *ε.*

разбира се, той ще се наслаждава на спокойния мир, а нас нека ни измъчва с обсада. Защо се опитва да напада [вашата] част? Нека да напусне пределите на Илирик; нека върне източните войски¹.

V, 199—202. Колебаещ се в мислите си, той² обсъжда неясния изход: да изкара ли до край битките или да се откаже от започнатото смело дело? Той гори от желание да помогне на изпадналия в беда Илирик, но се страхува да се противопостави на заповедите.

3. *Римска войска по Егнациевия път стига до Хераклея*

V, 278—280. Твърде тъжни, войниците³ напуснаха земите на Хемония⁴, достигнаха границите на македонците и се приближиха до твоите стени, о Солун!

V, 289—292. От също такава твърдост беше обладано и толкова голямото множество и това остана скрито за народа. Войниците бързо преминават Хебър⁵, напушват Родопа и се отправят през стръмнините на Тракия, докато стигнат и до града на Херакъл⁶.

4. *За бедствията на Илирик*

XV, 311—313. Ти⁷ трябваше също да потеглиш срещу враговете на брат си⁸, а той против твоите. Кой народ покрай Рейн и Истър би понесъл вашите съединени сили и вашето единодушие?

¹ Под „източни войски“ се разбират войските, които Теодосий I изпратил на запад, за да се борят против узурпатора Евгений. Поради смъртта на Теодосий на 17 януари 395 г. тия войски оставали под разпореждането на Хонорий. Тяхното отсъствие станало причина варварски племена да нападнат и опустошат Тракия. По същото време Стилихон с успешни действия прогонил готите от Панония и Далмация и притиснал Аларих. За тия събития срв. *Stein, Geschichte I*, стр. 350—351; *Démougeot, De l'unité*, стр. 152—153; *Schmidt, Die Ostgermanen* ², стр. 427 сл. ³ Съгласно поетото задължение Стилихон изпратил обратно източноримските войски в Константинопол. В пасажа се описва техният поход по Via Egnatia от Тесалия до Константинопол. Срв. *Démougeot, De l'unité*, стр. 154—155. ⁴ Под Хемония се разбират най-общо северните области на Гърция, а понякога и по-специално Тесалия. ⁵ Походът на източноримските части по посочения път е траял към 30 дни. ⁶ Сиреч до Хераклея, дн. Ергели, ⁷ Сиреч имп. Хонорий. ⁸ Сиреч имп. Аркадий.

XV, 451—453.

„Nonne mori satius, vitae quam ferre
pudorem?
Nam quae iam regio restat, si dedita Mauris
Regibus Illyricis accesserit Africa damnis?
(p. 70).

5. *De gruibus circa Strymonem habitacula
habentibus*

XV, 472—476.

Ilicet auguriis alacres per saxa citati
Torrentesque ruunt; non mons, non silva
retardat:
Pendula ceu parvis moturae bella colonis
Ingenti clangore grues aestiva relinquunt
Thracia, cum tepido permutant Strymona
Nilo. (p. 71).

6. *De stragibus in Illyrico et de ruinis
in Thracia et Macedonia a barbaris factis*

XX, 103—111.

Ecce autem flavis Gradivus ab usque Ge-
lonis
Arva cruentato repetebat Thracia curru:
Subsidunt Pangaea rotis altaeque sonoro
Stridunt axe nives. Ut vertice constitit
Haemi
Femineasque togas pressis consperxit ha-
benis,
Subrisit crudele pater cristisque micantem
Quassavit galeam; tunc implacabile numen
Bellonam adloquitur, quae sanguine sordida
vestem
Illyricis pingues pectebat stragibus hydros:
(p. 100).

XX, 146—150.

Molare tumultus.
Excute delicias. Thracum Macetumque ruinae
Taedet et in gentes iterum saevire sepultas.
Damna minus consueta movent: trans aequo-
ra saevas
Verte faces; (p. 101).

XV, 451—453. Не е ли по-добре да се умре, отколкото жив да носиш по-зора? И наистина коя област още остава, ако към Илирик, който е изпаднал в беди, се прибави и Африка, предадена на мавърските царе?¹

5. *Жерави около Струма*

XV, 472—476. И веднага, възбудени от предсказанията, те² бързо се втурват през скали и потоци; нито планина, нито гора ги забавя: също както жеравите, които, като променят Струма с топлия Нил³, напушат с голям крясък топлите тракийски места, за да водят с малките хора⁴ войни с несигурен успех.

6. *Кланета в Илирик и разрушения в Тракия и Македония*

XX, 103—111. Ето Градив се връщае върху окървавената си колесница от [страната на] русите гелони в земите на Тракия. Пангей се снишава пред колелетата и дълбоките снегове скърцат под шумната ос. Щом застана на върха на Хемус и видя женската тога, като сви юздите, усмихна се жестоко бащата и разтърси гребена на блестящия си шлем. Тогава той заговори неумолимата богиня Белона, която носеше дреха, напоена с кръв от кланетата в Илирик, и решеше косите си от дебели змии.

XX, 146—150. Създай, о Белона, смутове, прекрати удоволствията. Омръзнаха ми вече разрушенията в Тракия и Македония, а също така ми омръзна да свирепствува повторно срещу унищожени народи. Вълнуват ме опустошения, каквито не е имало досега: насочи страшните си факли отвъд моретата.

¹ Касае се за отцепването на Африка през 395—397 г. от Западната римска империя, което било извършено от мавъра Гилдон, административния управител на тази област. Изглежда, че тук се прави намек и за факта, че в 396 г. Рим бил лишен от житен внос и от Илирик. Срв. *Démougeot*, De l'unité, стр. 178, бел. 312; *Seek*, Gildo, PWRE VII, кол. 1360—1363 ² Това са войниците, изпратени от Стилихон да потушат бунта на Гилдон. Те заминали за Африка вероятно още през есента на 397 г. Срв. *Démougeot*, De l'unité, стр. 179. ³ Много често жеравите в античната литература се свързват с Тракия. Вероятно с това се подчертава тяхната природа на прелетни птици. Срв. например *Verg.*, *Georgica*, I, 120.; *Iuv.*, XIII, 167. ⁴ Това са пигмеите. Преданието ги локализира около град Герания (в областта между Одесос, дн. Варна, и Дионисопол, дн. Балчик), където те били прогонни от жеравите. Вж. *Plin.*, Nat. h., IV, 11, 45.; *Solin.*, 10, 11.

7. *De Thraciae frigoribus*

XX, 160—165.

Sic fatus clipeo, quantum vix ipse deorum
Arbiter infesto cum percutit aegida nimbo,
Intonuit. Responsat Athos Haemusque ge-
mugit;
Ingeminat raucum Rhodope concussa fra-
gorem.
Cornua cana gelu mirantibus extulit undis
Hebrus et exanguem glacie timor alligat
Histrum. (p. 102).

8. *De Alarici gestis in Illyrico*

XX, 213—218.

at nunc, qui foedera rumpit,
Ditatur, qui servat, eget. Vastator Achiae
Gentis et Epirum nuper populatus inultam
Praesidet Illyrico; iam, quos obsedit, amicos
Ingreditur muros illis responsa datus,
Quorum coniugibus potitur patosque peremit
(p. 104).

9. *Item de Thraciae frigoribus*

XX, 409—415.

Pulcher et urbanae cupiens exercitus um-
brae,
Adsidius ludis, avidus splendere lavacris
Nec soles imbruesve pati multumque priori
Dispar, sub clipeo Thracum qui ferre pruinas,
Dum Stilicho regeret, nudoque hiemare sub
axe
Sueverat et duris haurire bipennibus He-
brum.
Cum duce mutatae vires. (p. 111).

XX, 564—566.

Exultant merito gentes facilisque volenti
Praeda sumus. Iam Bistoniis Haemoque
nivali
Vastior expulsis oriens squalescit aratris.
(p. 116).

7. Студове в Тракия

XX, 160—165. Тъй каза Марс, и дрънна с щита си така, както самият баща на боговете едва разтърска егидата си със страшен облак. Атон отекна, Хемус прокънтя. Разтърсени, Родопите удвоиха бучация трясък. Хебър издигна върху очудените си вълни побелелите си от студ рога и страх скова побледнелия от лед Истър.

8. Делата на Аларих в Илирик

XX, 213—218. А сега, който нарушива договорите се обогатява, който ги спазва, живее в нужда. Този¹, който опустоши провинция Ахея и насконо разори безнаказано Епир, сега управлява Илирик. И вече идва като приятел в градовете, които беше обсаждал, за да издава наредби за тия, чито жени владее и чито деца бе погубил.

9. Пак за студовете в Тракия

XX, 409—415. А тая прекрасна войска, жадуваща за градската сянка, наикнала на игрите, жадна да блести в баните и не желаеща да понася слънчев пек или дъжд, беше твърде различна от предишната, която понасяше под тежестта на щита студовете на Тракия, когато управляваше Стилихон, и беше наикнала да зимува под открито небе и да черпи вода от Хебър като разсича леда с двуостра секира. Заедно с вожда се промениха и силите на хората.

XX, 564—566. Племената² заслужено ликуват и ние сме лесна плячка за всеки, който пожелае. След като бяха прогонени орачите му, изтокът започна да става пуст, по-пуст от земите на бистонците³ и от снежния Хемус.

¹ Отнася се до Аларих, известен вожд на вестготите (382—412), който е важна фигура в политическия живот на балканските земи от края на IV в. В дадения тук пасаж се говори за извършено от неговите готи голямо опустошение в Гърция и за назначаването му след това за началник на войските в Илирик. Вж. стр. 204, 205, бел. 2, 5. Срв. Stein, Geschichte I, стр. 353—354. ² Сиреч готите. ³ Под „бистонци“ (или „бистоии“) у Клавдиан навсякъде се разбират „траки“ в значение на „жители на Тракия“. В действителност бистонците са известно тракийско племе, което живеело в Южна Тракия, някъде около град Абдера.

*10. Greuthungi iuxta Danubium habitantes
a Romanis subiguntur*

XX, 576—583.

Legio pridem Romana Gruthungi,
Iura quibus victis dedimus, quibus arva
domusque
Praebuimus, Lydos Asiaeque uberrima vas-
tant
Ignibus et si quid tempestas prima reliquit
Nec vi nec numero freti; sed inertia nutrit
Proditioque ducum, quorum per crima
miles
Captivis dat terga suis, quos teste subegit
Danuvio^a, partemque timet qui reppulit
omnes. (p. 117).

11. De flavis Sarmatis

IV(VIV), 14—15.

Dices „o! quotiens; „hoc mihi dulcius
Quam flavos deciens vincere Sarmatas!“
(p. 123).

12. De proeliis sub Haemo gestis

X, 309—312.

Dicere possemus quae proelia gesta sub
Haemo.
Quaeque cruentarint fumantem Strymona
pugnae,
Quam notus clipeo, quanta vi fulminet
hostem,
Ni prohiberet Hymen. (pp. 137—138).

*13. Theodosius de barbaris victis
triumphat*

VII, 22—28.

Reptasti per scuta puer, regumque recentes
Exuviae tibi ludus erant, primusque solebas
Aspera complecti torvum post proelia pa-
trem,

a) Danubio ω.

*10. Греутунгите край Дунав биват
победени от римляните*

XX, 576—583. Греутунгите, които по-
рано бяха римски легион, на които, след
като ги победихме, дадохме права и им
предоставихме земи и жилища¹, сега
опустошават с огън Лидия и най-плодо-
родните земи на Азия, и това, което е
оценяло от първата буря. Те не се упо-
ват нито на силите си, нито на броя
си. Насърчава ги бездействието и пре-
дателството на [нашите] вождове, поради
чиито престъпления войниците обръщат
гръб пред своите пленници, които те
бяха подчинили край Дунав, и тези вой-
ници, които бяха прогонили всички, сега
се страхуват от една част от тях².

11. За русите сармати

IV(XIV), 14—15. Колко пъти ще
казваш „о“! Това ми е по-приятно откол-
кото да побеждавам десятки пъти ру-
сите сармати³.

12. Сражения край Хемус

X, 309—312. Бихме могли да разка-
жем какви битки⁴ са станали в подно-
жието на Хемус и какви сражения са
окървавили димящия Струмона, колко е
прочут с щита си, с колко голяма сила
поразява врага, ако Химен⁵ не пречеше.

*13. Теодосий празнува триумф над по-
бедени варвари*

VII, 22—28. Още като момче ти⁶ се
провираше под щитовете и си играеше
с пресните трофеи на царете. Ти бе на-
викнал пръв да прегръщаши след сурови
битки мрачния си баща⁷, колкото пъти

¹ Сиреч една част от тях била заселена като федерати. (Вж. стр. 108, бел. 4). ² Намек за раз-
биването на греутунгите (остготите) от Промот при тяхното преминаване през Дунав в Тракия през
есента на 386 г. Вж. стр. 192, 200, бел. 3, 4. ³ Не само Клавдиан, но и други съвременни автори
(срв. *Hieron.*, Писма, CVII, 2, говорят за русия цвят на косите у сармати, готи и други северни
племена. ⁴ Клавдиан говори тук най-общо за борбите между готите и империята в Тракия по времето на Теодосий I. ⁵ Химен е гръцко божество, закрилник на брака. ⁶ Сиреч имп. Хонорий,
когато е бил малък. ⁷ Сиреч имп. Теодосий I.

Signa triumphato quotiens flexisset ab
Histro
Arctoa de strage calens, et poscere partem
De spoliis, Scythicos arcus aut rapta Gelonis
Cingula vel iaculum Daci vel frena Suebi.
(p. 142).

14. Stilicho Gothos in Thracia devincit

VII, 142—150.

Ut ventum ad sedes, cunctos disce-
dere tectis
Dux iubet et generum compellat talibus
ultro:
„Bellipotens Stilicho, cuius mihi robur in
armis,
Pace probata fides: quid enim per proelia
gessi
Te sine? quem merui te non sudante tri-
umphum?
Odrysium pariter Getico foedavimus He-
brum
Sanguine, Sarmaticas pariter prostravimus
alas
Riphaeaque simul fessos porrexit artus
In glacie stantemque rota sulcavimus Hi-
strum. (p. 146).

15. Barbari in Rhodopen et Moesiam irruunt

VIII, 49—58.

Nam cum barbaries penitus commota ge-
mentem
Irrueret Rhodopen et mixto turbine gentes
Iam deserta suas in nos transfunderet Arctos,
Danuvii totae vomerent cum proelia ripae,
Cum Geticis ingens premeretur Moesia
plaustris
Flavaque Bistonios operirent agmina cam-
pos:
Omnibus afflictis et vel labentibus ictu
Vel prope casuris, unus tot funera contra
Restitit extinxitque faces agrisque colonos
Reddidit et leti rapuit de faucibus urbes.
(p. 152).

той, още развълнуван от пораженията, нанесени на северните народи, победоносно се връща от Истър и ти искаше дял от плячката — скитски лъкове, грабнат пояс от гелон, дакийско копие или свебски юзди.

14. Стилихон разбива готи в Тракия

VII, 142—150. Щом като стигат до дворците, вождът¹ заповядва всички да излязат от къщите и с такива думи заговорва своя зет²: „Стилихоне, смели боецо, чиято храброст аз проверих във войната, а доверието — в мира. Какво прочее съм извършил без тебе в сраженията? Какъв триумф заслужих аз без твоите усилия? Ние заедно обагрихме одризкия Хебър³ с гетска кръв, заедно разбихме сарматските конни отреди и заедно протягахме изморените си тела по рифейския лед и набраздихме с колите си замръзналия Истър.

15. Варвари нахлуват в Родопа и Мизия

VIII, 49—58. И наистина, когато варварите, раздвижени дълбоко, се втурваха върху стенещата Родопа, опразненият вече Север в смесен порой изливаше върху нас своите племена, когато целия бряг на Дунав бълваше битки, когато огромната Мизия се тъпчеше от гетски коли и руси пълчища покриваха бистонските поля, и всичко беше сломено, и или пропадаше под ударите, или почти щеше да пропадне, единствен той⁴ застана срещу толкова много беди, изгаси пожара, възвърна колоните в полята и изтръгна градовете от бездната на смъртта.

¹ Сиреч имп. Теодосий I. ² Сиреч Стилихон. Племенницата на Теодосий, Серена, била женена за Стилихон.

³ Вероятно се касае за разбирането на готите някъде из Родопите и техните разклонения, и то край Хебър, дн. Марица, от Стилихон през 391 г. Същото събитие е разписано и на друго място у Клавдиан. Вж. стр. 193, 201, бел. 5, 1. В пасажа се подчертава и прокарваната и на други места тенденция от Клавдиан, че Стилихон е бил постоянен спътник на Теодосий I в действията му против северните племена из балканските земи.

⁴ Вероятно се касае за Стилихон.

16. *Gothi Odotheo duce Danubium frustra transire conantur*

VIII, 619—637.

Prospera Romuleis sperantur tempora rebus
In nomen ventura tuum. Praemissa futuris
Dant exempla fidem: quotiens te cursibus
 aevi

Praefecit, totiens accessit laurea patri.
Ausi Danuvium quondam transnare Gru-

thungi

In lyntres fregere nemus; ter mille ruebant
Per fluvium plenaе cuneis inmanibus alni.
Dux Odotheus erat. Tantae conamina classis
Incipiens aetas et primus contudit annus:
Summersae sedere rates; fluitantia numquam
Largius Arctoos pavere cadavera pisces;
Corporibus premitur Peuce^a; per quinque

recurrents

Ostia barbaricos vix egerit unda cruores,
Confessusque parens Odothei regis opima
Rettulit exuviasque tibi. Civile secundis
Conficis auspiciis bellum. Tibi debeat orbis
Fata Gruthungorum debellatumque tyran-

nim

Hister sanguineos egit te consule fluctus;
Alpinos genitor rupit te consule montes.

(p. 173)

17. *Bessi aurum in Thracia effodiunt*

XVII, 38—41.

Hinc sacrae mandantur opes orbisque tri-
buta

Possessi, quidquid fluviis evolvitur auri,
Quidquid luce procul venas rimata sequaces
Abdita pallentis fodit sollertia Bessi. (p. 177).

18. *Stilicho in Thracia bellum gerit*

XXI, 21—22.

Aut gelidam Thracen decertatosque labores

a) petice *P¹*, peuce *P²*

¹ Сиреч имп. Теодосий I. ² Сиреч имп. Хонорий. ³ Сиреч колкото пъти Хонорий е бил консул. ⁴ Описан е опитът на греутунгите (остготите) да преминат Дунава през есента на 386 г. (вж. стр. 192, бел. 3). Вж. Schmidt, Die Ostgermanen², стр. 262—270; Démougeot, De l'unité, стр. 114—115. ⁵ В случая под Певка се разбира самото устие на Дунава, а не острова, дн. Св. Георги. ⁶ Посочените събития са станали по време на първото му консулство, когато Хонорий е бил двегодишен, сиреч в 386 г. ⁷ Бесите са били прочути рудари в древността. Вж. стр. 108, бел. 1.

16. *Готи, водени от Одотей, безуспешно се опитват да преплават Дунав*

VIII, 619—637. Щастливи времена се очакват от римската държава, които ще дойдат с твоето име. Изтъкнатите примери дават увереност за бъдещето: колкото пъти баща ти¹ те² постави да ръководиш събитията на нашето време³, толкова пъти ти му донесе слава. Някога греутунгите се осмелиха да преплават Дунава и изсякоха гората за салове⁴: три хиляди лодки от елхово дърво, пълни с неизброими отряди, се втурнаха през реката. Водач им бе Одотей. Започващият твой век и първата ти година унищожи опитите на тая така грамадна флота: корабите бяха потопени. Никога плуващи трупове не са насищали повече северните риби. Певка⁵ е задръстена от тела. Водата, която изтича през пет устия, едва носи окървавените трупове на варварите. Признателният баща ти донесе най-добрата плячка от цар Одотей и неговите доспехи. При щастливо предзнаменование ти приключващ гражданска война. Нека на тебе светът бъде задължен за съдбата на греутунгите и за унищожаването на тирана. Когато ти бе консул⁶, вълните на Истър бяха кървави и баща ти преодоля алпийските върхове.

17. *Бесите копаят злато в Тракия*

XVII, 38—41. След това ти се поврояват императорските богатства, данъците на покорения свят, каквото злато се изважда от реките, и [златото,] което сръчният бледен бес⁷, скрит далеч от светлината, копае, като издирва подземните леснодостъпни жили.

18. *Стилихон воюва в Тракия*

XXI, 21—22. Или да възпее студената Тракия и преодолените труд-

Hebro teste canam? (р. 190).

XXI, 104—115.

Nec Mulciber auctor
Mendacis clipei fabricataque vatibus arma
Conatus iuvere tuos: tot barbara solus
Milia iam pridem miseram vastantia Thracen
Finibus exiguae vallis conclusa tenebas.
Non te terrisonus stridor venientis Alani
Nec vaga Chunorum feritas, non falce Ge-
lonus,
Non arcu pepulere Getae, non Sarmata
conto.
Extinctique forent penitus, ni more ma-
ligno
Falleret Augustas occultus proditor aures
Obstrueretque moras strictumque reconderet
ensem,
Solveret obsessos, praeveret foedera captis.
• (р. 193).

XXI, 122—137.

Quo tiens sub pellibus egit
Edonas hiemes et tardi flabra Bootae
Sub divo Riphaea tulit! cumque igne pro-
pinquo
Frigora vix ferrent alii, tunc iste rigentem
Danuvium calcabat eques nivibusque pro-
fundum
Scandebat cristatus Athon lateque corusco
Curvatas glacie silvas umbone ruebat.
Nunc prope Cimmerii tendebat litora Ponti,
Nunc dabat hibernum Rhodope nimbosa
cubile.
Vos Haemi gelidae valles, quas saepe cruentis
Stragibus aequavit Stilicho, vos Thracia
testor
Flumina, quae largo mutastis sanguine
fluctus;
Dicite Bisaltae vel qui Pangaea iuvencis
Scinditis, offenso quantae sub vomere putres

ности в сраженията¹, които станаха край Хебър.

XXI, 104—115. И Мулцибер², творец на измисления щит,³ и оръжията, изковани от поетите, не подпомогнаха твоите опити: ти⁴ сам държеше затворени в границите на една малка долина толкова хиляди варвари, още от по-рано опустошаващи нещастната Тракия⁵. Не те накара да отстъпиши нито страшният кряськ на идващия алан, нито необузданата свирепост на хуните, нито гелонът със своя сърп, нито петите със своя лък, нито сарматът със своето копие. И те щяха да бъдат унищожени напълно, ако скрит предател⁶ поради своето злонравие не беше измамил ушите на императора⁷ и не беше причинил забавяне, и не беше скрил извадения меч, и не беше освободил обсадените, и не беше предложил договор на пленените.

XXI, 122—137. Колко пъти той⁸ е прекарвал едонските зими⁹ под палатка и е понасял рифейските северни ветрове¹⁰ под открито небе! И когато другите едва понасяха студовете, макар че наблизо гореше огън, тогава той на кон тъпчеше замръзналия Дунав, изкачващ с шлем на глава потъналия в снеговете Атон и се втурваше с блестящия си надалече щит всред превитите от лед гори. Ту се отправяше близо до кимерийските брегове¹¹ на Понта, ту обвитите в мъгли Родопи му даваха легло през зимата. Призовавам ви за свидетели вас, студени долини на Хемус, които често Стилихон изпълваше с кървави трупове, вас, тракийски реки, които променихте течението си поради изобилно пролятата кръв. Кажете, бизалти¹², или вие, коите браздите Пангей с юнци! Колко много изгнили шлемове изкачат от буците пръст

¹ За тия събития вж. стр. 193, 199, 201, бел. 5, 3, 5. ² Гърция Хефест. ³ Припомня се известният разказ в Илиадата за изработването на Ахиловия щит от страна на Хефест. ⁴ Стилихон. ⁵ Това са събития от 391 г. Вж. стр. 193, 199, 201, бел. 5, 3, 5. Стилихон успял да победи готите и се готвел да ги унищожи, ако не била дошла заповед от Теодосий, издадена под влияние на Руфин, да се оттегли. Срв. Schmidt, Die Ostgermanen², стр. 424.

⁶ Вероятно Руфин. ⁷ Сиреч Теодосий I. ⁸ Сиреч Стилихон. ⁹ Под „едонци“ Клавдиан разбира навсякъде „траки“ в значение на „жители на Тракия“ (също както и при бистонците, вж. стр. 197, бел. 3). Едонците (едоните) са едно от най-известните тракийски племена, обитавало средното и долно течение на р. Струма. ¹⁰ С понятието „рифейски ветрове“ се означава символично „крайния север“, където се намирали мнимите Рифейски планини. ¹¹ Това е Керч и Керченският проток. ¹² Бизалти е известно тракийско племе, което живеело по долното течение на р. Струма.

Dissilant glaebis galeae vel qualia rastris
Ossa peremptorum resonent inmania regum.
(pp. 193—194).

*19. Agricultura in Pannonia
renovatur*

XXII, 184—185.

Undique legati properant generique sub ore
In tua centenas aptant praeconia voces.
(p. 209).

XXII, 190—207.

Hinc Poeni cumulant laudes, quod rura
tyranno
Libera possideant; hinc obsidione solutus
Pannonus potorque Savi, quod clausa tot
annis

Oppida laxatis ausus iam pendere portis
Rursum cote novat nigras rubigine falces
Exesosque situ cogit splendere ligones
Agnoscitque casas et collibus oscula notis
Figit et impresso glaebis non credit aratro,
Exsectis, inculta dabant quas saecula, silvis
Restituit terras et opacum vitibus Histrum
Conserit et patrium vectigal solvere gaudet,
Inmunis qui clade fuit. Te sospite fas est
Vexatum laceri corpus iuvenescere regni.
Sub tot principibus quaesumque amisimus

olim,

Tu reddis. Solo poterit Stilichone medente
Crescere Romanum vulnus tectura cicatrix;
Inque suos tandem fines redeunte colono
Illyricis iterum ditabitur aula tributis.

(pp. 209—210).

закачени от ралото или какви грамадни купчини кости от загинали царе кънтят от ударите на мотиките ви.

*19. Възстановяване на земеделието в
Панония*

XXII, 184—185. Отвсякъде бързат пратеници и пред очите на зет ти¹ те си приготвят по стотици гласове, за да те прославят.

XXII, 190—207. След това карthagенците те отрупват със слава, понеже притежават земите си, освободени от тирана, също и панонецът², освободен от обсадата, и тоя, който пие от водата на Сава — понеже се осмели вече да отвори градовете, затворени от толкова години, като отlostи врагите. Той подновява с брус почернелите от ръжда сърпове, изльска разядението от бездействие мотики, познава колибите си, целува познатите хълмове и не вярва, че ралото, което той притиска отново, изсича буци пръст. И като изсича горите, които дългото необработване беше създало, той възстановява обработвани земи и засажда лозя край сенчестия бряг на Дунав и тоя, който бе пощаден от войната, се радва, че плаща данъка, който са плащали неговите бащи. Докато ти си жив, измъченото тяло на изтощената държава може да се подмлади. Ти възвръщаши всичко, което ние някога загубихме при толкова много императори Само при лекуването от страна на Стилихон бегът ще може да зарасне, за да скрие римската рана. Най-после със завръщането на колона в своите земи дворът отново ще се обогатява от илирийските данъци.

20. Alaricus bellum in Thracia gerit

XXVIII, 103—108.

Duo namque fuere
Europae Libya eque hostes: Maurusius Atlas
Gildonis Furias, Alaricum barbara Peuce
Nutrierat, qui saepe tuum sprevere profana

20. Аларих воюва в Тракия

XXVIII, 103—108. И наистина имаше двама врагове в Европа и Либия: мавърският Атлас беше отхранил безумния Гилдон³, а варварската Певка — Аларих⁴. Те често с нечистата си мисъл

¹ Сиреч пред очите на Хонорий, който бил женен за дъщерята на Стилихон — Мария, а покъсно и за втората му дъщеря — Терманция. Срв. Stein, Geschichte, I, стр. 347. ² В целия пасаж се подчертава благодарността на панонците поради прогоиване на готите от Панония. Вж. стр. 195, бел. I. Стилихон успял да закрепи временно северните граници на Западния Илирик, като същевременно поселил и маркомани като федерати в Първа Панония и Крайбрежен Норикум. Срв. Stein, Geschichte, I, стр. 354; Démougeot, De l'unité, стр. 169. ³ Вж. стр. 196, бел. I. ⁴ Вж. стр. 197, бел. I.

Mente patrem. Thracum venientem finibus
alter
Hebri clausit aquis; (p. 239)

XXVIII, 218—228.

Fesso si deficit agmine miles,
Utitur auxiliis damni securus, et astu
Debilitat saevum cognatis viribus Histrum
Et dupli lucro committens proelia vertit
In se barbariem nobis utrumque cadentem.
Ipsum te caperet letoque, Alarice, dedisset,
Ni calor incauti male festinatus Alanii
Dispositum turbasset opus; prope captus
anhelum
Verbere cogis equum, nec te vitasse do-
lemus.
I potius genti reliquus tantisque superstes
Danuvii populis, i, nostrum vive trophyaeum.
(p. 243).

XXVIII, 647—648.

Et sextas Getica praavelans fronde secures
Colla triumphati proculcat Honorius Histri.
(p. 258).

XXVI, 164—181.

qualem Stilicho deicerit hostem,
Thraces et Haemonii poterunt Moesique
fateri.
Frigida ter decies nudatum frondibus
Haemum
Tendit hiems vestire gelu totidemque so-
lutis
Ver nivibus viridem monti reparavit amic-
tum,
Ex quo iam patrios gens oblita Triones
Atque Histrum transvecta semel vestigia
fixit
Threicio funesta solo: seu fata vocabant
Seu gravis ira deum, seriem meditata ruinis.
Ex illo, quocumque vagos impegit Erinys,
Grandinis auf morbi ritu per devia rerum,
Principites per clausa ruunt, nec contigit
ullis
Amnibus aut scopulis proprias defendere
terras.

пренебрегваха твоя баша¹. Единият му препречи пътя при водите на Хебър, когато идваше от тракийските области².

XXVIII, 218—228. Ако поради измъряването на войската не му достигнат воиници, той³ си служи със съюзници, без да се грижи за загубите. Чрез военна хитрост той изтощава свирепия Истър със родствени нему сили и започвайки битки с двойна печалба, той изправя едни срещу други варварите, които падат от двете страни за наша изгода. Аларих, той щеше да плени самия тебе и да те погуби, ако прибръзнатата проприяност на един непредпазлив алан не бе разбъркала наредената работа. Почти пленен, ти подкарваш с удари запъхтения си кон и ние не съжаляваме, че ти се отърва. Върви по-скоро като останка от своя народ и като оцелял всред толкова много народи покрай Дунав, върви и живей като наш трофей.

XXVIII, 647—648. За шести път⁴ Хонорий украсява с гетски листа консулската брадва и тъпче шията на победения Истър.

XXVI, 164—181. Траките, хемонийците и мизите ще могат да разкажат какъв враг е отхвърлил Стилихон. За тридесети път студената зима облече със сняг оголелия от шумата Хемус и толкова пъти се стопиха снеговете и пролетта възстанови зелената дреха на планината, откакто този народ, забравил башния си Север, пренесен през Истър, за пръв път⁵ стъпи за гибел в тракийска земя било призован от съдбата, било — от тежкия гнев на боговете, замислили многобройни разрушения. Оттогава,накъдето и да ги бяха тласкали Еринии⁶ да блуждаят през непроходими и недостъпни места, като градушка или мор се втурват стремително и не се удаде на никоя река или скала да защити

¹ Сиреч башата на Хонорий — имп. Теодосий I. от 391 г. Вж. стр. 193, 199, 201, бел. 5, 3, 5. ² Клавдиан так прави намек за събитията в 404 г. ³ Стилихон.

⁴ Стилихон.

⁵ В действителност вестготите за пръв път преминали масово в Тракия в 376 г. В 365 г. обаче една голяма група от тях взела участие в бунта на Прокопий. Вж. стр. 153, бел. 1 и съответния текст на Амиан Марцелин. ⁶ Ериниите са зли, отмъстителни божества в гръцката митология.

Nil Rhodope, nil vastus Athos, nil profuit
Hebrus
Odrysii; facili contemptum Strymona saltu
Et frustra rapidum dominant Haliactona
Bessi^a.
Nubibus intactum Macedo miratur Olympum
More pererratum campi; . . . (p. 266).

XXVI, 213—217.

Nonne videbantur, quamvis adamante
rigentes,
Turribus invalidis fragiles procumbere muri
Ferrataeque Getis ultro se pandere portae?
Nec vallum densaeque sudes arcere vo-
lantes
Cornipedum saltus? (p. 267).

**21. Officinae Thraciarum Alarico
serviunt****XXVI, 485—492.**

Hic aliquis gravior natu, cui plurima dictis
Consiliisque fides, defixus lumina terrae
Concutiensque comam capuloque adclinis
eburno:
„Si numero non fallor, ait, tricesima
currit
Bruma fere, rapidum postquam transnavi-
mus Histrum,
Romanaque manum tantis eludimus annis.
Sed numquam Mavors adeo constrinxit in
artum
Res, Alarice, tuas. (p. 277).

XXVI, 496—497.

Saepe quidem frusta monui, servator ut
icti
Foederis Emathia tutus tellure maneres;
(p. 277).

XXVI, 518—543.

Talia grandaevum flammata fronte lo-
quentem
Obliquisque tuens oculis non pertulit ultra,
Sed rupit rabidas accensa superbia voces:
„Si non mentis inops fraudataque sen-
sibus aetas

a) bossi B.

¹ Халиакмон е дъл. р. Бистрица в Южна Македония. След смъртта на Теодосий той се върнал в Македония. Благодарение на намесата на Аркадий, преследващият го Стилихон е трябвало през 395 г. да се оттегли. През 396 г. обаче Аларих го назначил за началик на войските в Илирик, той заживял спокойно около пет години, докъм 401, когато въпреки условията на договора, се отправил за Запад. Срв. Seck, Alaricus, PWRE, I, кол. 1286 сл.

собствените си земи. Не помогнаха на одризите нито Родопите, нито огромният Атон, нито Хебър: бесите обвиняват Струма, че е премината презрително с лек скок, и Халиакмон¹ — че бързият ѝ ход е напразен. Македонецът се очудва, че недосегаемият дори за облаците Олимп е преброден като поле.

XXXI, 213—217. Не изглеждаше ли, че макар и твърди като стомана, стените се рушеха със слабите си кули и железните порти се разтваряха сами пред гетите? Нито валът, нито гъстите колове попречиха на скоковете на летящите варварски коне.

**21. Оръжейни работилници в Тракия
работят за Аларих**

XXVI, 485—492. Тогава стана един по-възрастен, чиито думи и съвети вдъхваха голямо доверие, и вперил поглед в земята, клатейки косата си и опрян на дръжката на меча си от слонова кост, каза: „Ако не се лъжа в броя, вече е настъпила почти тридесета зима откак преминахме бързия Истър и в продължение на толкова години се изпълзваме от ръката на римляните. Никога обаче, Аларих, Марс не е докарвал твоите работи до толкова лошо положение.

XXVI, 496—497. Често аз напразно те съветвах да останеш спокойно в Ематийската земя, като спазиш склонения до говор².

XXVI, 518—543. Аларих с пламнало чело, гледайки накриво стареца, който говореше такива думи, не издържа по-вече и възбудено прекъсна буйната му реч с надменни слова: „Ако възрастта ти, лишена от разум и чувства, не те

² Аларих (вж. стр. 197, бел. 1) е бил вожд на федератите вестготи и взел участие на страиата на Теодосий в борбата му против узурпатора Евгений. След смъртта на Теодосий той се върнал в Македония. Благодарение на намесата на Аркадий, преследващият го Стилихон е трябвало през 395 г. да се оттегли. През 396 г. обаче Аларих го назначил за началик на войските в Илирик, той заживял спокойно около пет години, докъм 401, когато въпреки условията на договора, се отправил за Запад. Срв. Schmidt, Die Ostgermanen², стр. 427 сл. Seck, Alaricus, PWRE, I, кол. 1286 сл.

Praeberet veniam numquam haec opprobria
linguae
Turpia Danuvius me sospite ferret inultus.
Anne, tot Augustos Hebro qui teste figavi,
Te patiar suadente fugam, cum cesserit
omnis
Obsequiis natura meis? Subsidere nostris
Sub pedibus montes, arescere vidimus amnes.
Non ita di Getici faxint Manesque parep-
tum,
Ut mea converso relegam vestigia cursu.
Hanc ego vel victor regno vel morte te-
nebo
Victus humum. Per tot populos urbesque
cucurri,
Fregi Alpes galeisque Padum victricibus
hausi:
Quid restat nisi Roma mihi? Gens nostra
Tum quoque pollebat, nullis cum fideret
armis.
At nunc Illyrici postquam inihi tradita iura
Meque suum fecere ducem: tot tela, tot
enses,
Tot galeas multo Thracum sudore paravi
Inque meos usus vectigal vertere ferri
Oppida legitimo iussu Romana coegi.
Sic me fata fovent: ipsi, quos omnibus
annis
Vastabam, servire dati; nocitura gementes
Arma dabant flammisque diu mollitus et
arte
In sua damna chalybs fabro lugente rube-
bat. (pp. 278—279).

извиняващо, никога Дунав, докато аз съм жив, не ще понесъл неотмъстени срамните упреци на твоя език. Ще допусна ли ти да ме съветваш към бягство, мене, който съм прогонил край Хебър толкова императори, когато цялата природа ми се подчинява?¹ Ние видяхме планини да се снишават пред нашите крака, и реки да пресъхват. Гетските богове и маните² на предците ми не са наредили така, че аз да се върна и да вървя по обратен път. Аз или като победител ще царувам в тая земя или, победен, ще бъда погребан в нея. Аз преминах бързо през толкова страни и градове, преодолях Алпите и като победител черпих вода от Падус³ с шлем. Какво ми остава освен Рим? Нашият народ когато не се доверяващо на никакви оръжия, тогава именно изпъкваше със своята сила. А сега, след като ми е предадена властта на Илирик⁴ и те ме направиха свой военачалник, аз приготвих с усилиния труд на траките толкова много копия, толкова много мечове, толкова много шлемове и принудих със законна заповед римските градове да предават за мои нужди данъка в желязо⁵. Така ме благоприятствува съдбата: а тия, които разорявах през всички тия години, са ми дадени да робуват. Те, макар и с въздишки, приготвят оръжие, което щеше да им вреди, и стоманата, смекчавана дълго време от пламъците и от сръчността на плачещия майстор, се належаваше до червено за негово зло.

¹ Намек за успехите на Аларих в Балканския п-в през 396 г. ² Обожествените души на мъртвите. ³ Падус е дн. р. По. ⁴ Аларих не е имал административна власт в Илирик, а само военна. Вж. стр. 197, бел. 1. ⁵ В действителност Тракия не е била подчинена на Аларих, защото тя била част от префектурата Ориент (Срв. Schmidt, Die Ostgermanen, стр. 432, бел. 1). Вероятно в случая Клавдиан има пред вид оръжейните работилници — fabricae в Дакия и Македония.

XIII. ПАВЕЛ ОРОЗИИ

Павел Орозий бил роден в испанския град Таракона към края на IV в. от н. е. След като получил добро за времето си образование, в началото на V в. той бил ръкоположен за презвитер и взел дейно участие в борбата против пелагианска и присцилианска ерес. Той живял и работил в селището Бракара, днешното Брага в Португалия.

Подтикнат от Августин Велики, той започнал историческия си труд *Historiarum adversus paganos libri VII*, който завършил в 417 г. Историята на Орозий представя прагматическа хроника, която дава сухо изложение на събитията от Адам до готските нашествия, и трябвало да съставя допълнение към Августиновото съчинение *De civitate Dei*. Тази хроника е ценна като оригинален исторически извор само за събитията в края на IV и началото на V в. В съчинението му се съдържат някои данни за късноантичния период и за варварските нашествия в Балканския полуостров в края на IV в. Орозий е написал и някои съчинения с религиозно-догматическо съдържание.

Орозий е черпил сведения за интересуващата ни епоха от хрониката на Евсевий, от Евтропий, Аврелий Виктор и др.

Съчинението на Орозий е запазено в много ръкописи, по-важни от които са следните: *Codex Sancti Galli 621 (G)*, от IX в., и *Codex Donaueschingensis (D)*, от VIII в.

ИЗДАНИЯ: *Pauli Orosii Historiarum adversus paganos libri VII*, ed. C. Zangenmeister, Leipzig 1899. Дадените тук откъси са взети от това издание.

КНИЖНИНА: B. Altaner., Patrologie, Freiburg im Breisgau, 1938, стр. 151—152. — Fr. Wotke, Orosius, PWRE, XVIII, кол. 1185 — 1195.